

Diplomacija po koncu hladne vojne

DIMITRIJ RUPEL

V oddaji Odmevi (TV Slovenija 1), ki jo je vodila Tanja Starič, sta 3. oktobra zvečer poslanka Nataša Sukič in poslanec Borut Sajovic, ki je medtem že postal obrambni minister, razpravljala o slovenski politiki do Ukrajine in Rusije. Oba sta večkrat izjavila, da sta za mir, vendar je bila poslanka (Levice) odločnejša in jasnejša. Rekla je, da mora Slovenija opustiti politiko militarizacije in nehati podpirati Ukrajino; poslanec (Svobode) je bil razumljivo previdnejši, češ da zavezniki Ukrajine branijo Evropo pred »agresorji«, ki bi lahko po Ukrajini napadli še kakšno drugo državo.

dr. Dimitrij Rupel,
nekdanji zunanji minister

Pri Sajovcu je videti, da še ne obvlada svojega novega poklica, saj je obrambo Ukrajine zagovarjal s trpljenjem ukrajinskih (slovenskih) bratov, ne da bi pomislil, da so Slovani tudi Rusi, in da so se Slovenci spopadli s srbskimi Slovani konec junija 1991. In da geslo o bratstvu in enotnosti ni več tako nesporno, kot je bilo v naši mladosti.

V *Odmevih* je sledila »filozofska« razprava o tem, ali je mir mogoče doseči z orožjem ali z diplomacijo. Vmes je bilo veliko besed o Palestincih, Hamasu, Izraelu, pri čemer nihče od govorcev ni omenil, da so bili agresorji Hamasovi bojovniki; tj. da so 7. oktobra 2023 teroristi napadli suvereno državo. Nihče tudi ni najnovejših terorističnih dejanj primerjal z 11. septembrom 2001 ali s pariškimi pokoli leta 2015 (*Charlie Hebdo*, *Bataclan*).

Nobeden se ni domislil, da gre za dvojno zavajanje. Na Bližnjem vzhodu Hamas in Hezbolah delata uslugo Iranu, v celoti pa je tamkajšnja vojna usluga Rusiji oz. Putinu, ki na ta način preusmerja pozornost s svojega napada na Ukrajino. Gre za dve »proxy« vojni in dve imperialistični politiki: rusko in islamistično. Da ne govorim o tem, da so televizijski sogovorniki pozabili omeniti, da je konca hladne

vojne zares konec. Lahko bi seveda tudi dodali, da je slovenska državnost povezana s koncem hladne vojne, po njegovem koncu (okrog leta 2008, ko je Rusija napadla Gruzijo) pa bodo tudi pri slovenski diplomaciji potrebne spremembe.

Na podlagi pogovora v *Odmevih* in drugih odmevnih izjav in člankov sklepam, da je skrajni čas za odgovor na vprašanje, kakšna zunanja politika bi bila primerna za slovensko državo po koncu konca hladne vojne, recimo po sporih in vojnah na Bližnjem vzhodu in v Vzhodni Evropi?

V Sloveniji smo zaznali pojemanje hladne vojne in prve spremembe v evropski politiki že leta 1988. Slovenski zidovi so se rušili že najmanj leto pred berlinskim, formalno pa je bil konec hladne vojne 19. novembra 1990 v Parizu, ko je Slovenija že pol leta imela demokratično vlado. 24. maja 1992 je Slovenijo obiskal ruski zunanji minister Kozirev; konec leta 1992 sem v Beli hiši ameriškemu predsedniku (Georgeu H. W. Bushu) poročal o žalostni v Sarajevu in o razvoju jugoslovanske krize.

Žal je sledil zunanjepolitični zastoj, ki je trajal okrog pet let (1993–1998). 21. marca 1994 so Slovenijo pri EU zaustavili Italijani, Janša je odšel iz vlade 29. mar-

ca, Peterle 31. oktobra 1994; jaz sem se 18. decembra 1994 umaknil na položaj ljubljanskega župana, NATO je julija 1997 v Madridu zavrnil članstvo Slovenije.

Oddahnili smo si leta 1998, ko je Drnovšek na poti v Clintonovo Belo hišo ukoril Danila Türka glede privlačnosti mirovništva; ko sta naslednje leto Clinton in papež obiskala Ljubljano; ko so Slovenijo uvrstili na seznam novih članic EU; ko sem se vrnil na položaj zunanjega ministra in ko sta se 16. junija 2001 na Brdu srečala Vladimir Putin in George W. Bush. Slovensko-ameriški, do neke mere tudi slovensko-ruski stiki so postali stalnica slovenske zunanje politike. »Oddih« je trajal približno deset let. Leta 2008 je Janševa vlada predsedovala Evropski uniji, takoj zatem pa je Putin napadel Gruzijo, sledile so volitve, ki so nagradile levičarje, ki so si to nagrado prislužili z velikansko finančno injekcijo v propagando. Nova (Pahorjeva) vlada je leta 2009 (menda celo po namigu iz Washingtona) sklenila škodljiv sporazum s Hrvaško, ki je sicer pripeljal do razsodbe v Haagu, vendar jo Hrvaška ignorira.

Sledile so turbulence in hitre menjave vlad: razen desete (2012–2013) in štirinajste Janševe vlade (2020–2022) so vse vlade (deveto 2008–2012), enaj-

Oddahnili smo si leta 1998, ko je Drnovšek na poti v Clintonovo Belo hišo ukoril Danila Türka glede privlačnosti mirovništva.

sto (2013–2014), dvanajsto (2014–2018), trinajsto (2018–2020) in petnajsto vlado (2022 ...) vodili levičarji Pahor, Bratuškova, Cerar, Šarec in Golob; njihovi zunanji ministri pa so bili Žbogar, Erjavec, Cerar in Fajonova. Zunanjo politiko in diplomacijo levičarskih vlad (2008–2024) je težko označiti, saj je bilo glavno delo (članstvo v EU in Nata) že opravljeno. Izstopata dve značilnosti: intenziviranje slovensko-ruskih odnosov in prizadevanje za (nestalno) članstvo v Varnostnem svetu OZN (decembra 2021, tik pred volitvami, na katerih je zmagal Golob). To kandidaturo so podpirali – ob zavračanju kandidature Belorusije – Američani, katerih motiv je bil precej jasen in razumljiv, saj si v času rusko-ukrajinske vojne v Varnostnem svetu OZN ni so želeli zveste zaveznice Putina, ampak članico EU in Nata. Leta 2024 se je levičarska zunanja politika Slovenije zaostri s priznanjem Palestine (4. junija 2024) in s protiizraelskimi deklaracijami v Sloveniji in OZN. Robert Golob si je med nastopom v generalni skupščini 27. septembra privoščil incident v stilu nekdanjega voditelja Sovjetske zveze Hruščova: z udarci po govorniškem pultu je izrazil jezo nad izraelskim kolegom Netanjahujem.

Če povzamem: prvo, najuspešnejše obdobje slovenske zunanje/osamosvojitvene politike je trajalo štiri leta (1990–1994). Za naslednje obdobje so bili značilni zastoji, ki so jih z vetom proti integraciji v EU povzročili Italijani, leta 1997 pa zavrnitev Nata v Madridu, ki je spodbudila nekatere omljivce, da so začeli simpatizirati z mirovniškimi oz. neuvrščeni fantazijami (*New Agenda Coalition*). To negotovo obdobje so pomagali zaključiti Američani oz. predsednik Clinton leta 1998. Sledila so uspešna leta do leta 2008, ko se pokažejo znaki konca konca hladne vojne. Rusija postopoma zapuša evropske povezave (*Nato-Russia Council*, vabilo k udeležbi na srečanjih G7 oz. G8) in razvije sovražno politiko z začetkom vojne v Ukrajini in z navdihovanjem terorističnih akcij Hamasa in Hezbolaha oz. Irana. Vse to seveda zahteva preobrat v slovenski zunanji politiki, ki podobno kot v drugi polovici devetdesetih let in po letu 2008 (z izjemo kratkotrajnih vlad v letih 2012 in 2020), kaže znake negotovosti in nejasnosti.

Negotovost se je razkrila pri odločanju o izjavah evropskega parlamenta o zgodovinskih totalitarizmi (fašizem, nacizem, komunizem).² Junija 2022 je vlada

sestavila dolgo »mnenje« o nekoristnosti podpore resoluciji iz leta 2009:

Glede na navedena stališča vlada predloga *Deklaracije* ne podpira, temveč ocenjuje, da je primernejši odziv na omenjeno *Resolucijo Evropskega parlamenta* iz leta 2009 le dosledno vsakodnevno spoštovanje človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, načela pravne države ter spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin vključno s pravicami in spoštovanjem žrtev vseh totalitarizmov in avtoritarnih režimov pri pripravi in sprejemanju vsakega posameznega pravnega akta v Republiki Sloveniji.

Skupine »mirovniško« usmerjenih intelektualcev, predvsem pa novinarjev in kolumnistov so v zadnjih letih objavile celo vrsto pozivov k zavrnitvi politike EU in Nata. O teh pojavih sem večkrat pisal, nazadnje v knjigi *Približevanje*.

5. septembra 2024

Kot naročen se je danes pojavil članek³, ki vsebuje nekatere pomisleke do zunanje politike aktualne slovenske vlade in predloge za njeno preureditev ...

...V Rusiji je politična birokracija ustavila kaos in razkroj Jelcinovega obdo-

Robert Golob si je med nastopom v Generalni skupščini 27. septembra privoščil incident v stilu nekdanjega voditelja Sovjetske zveze Hruščova.

bja, ni pa preprečila frontalne uvedbe kapitalizma in zato tudi ni rešila dežele iz podrejenega položaja v svetovnem sistemu. V Ukrajini so si novi kapitalisti prisvojili državo in jo pahnili v odvisnost, revščino in državljansko vojno ...

... Zunajstrankarska mobilizacija proti prejšnji (slovenski, op. D. R.) vladi je dosegla, da so volivke in volivci zavrnilo radikalno desno politiko. Mobilizacija za priznanje Palestine je pokazala, da je mogoče odpraviti vsaj najhujše ekscese kompradorske birokracije ... Podpora Palestini se je ustavila pri besedah, vlada je ni nadaljevala, tako da bi organizirala sistematično mednarodno akcijo ...

To pisanje je značilen primer kontrafaktičnega pisanja oz. kontrafaktične politike, ki je zasedla mnoge strateške točke slovenske oblasti in medijskih kolarantov. To pisanje in ta politika se bolj kot za pobite ljudi, orožje in vojno zanima za revolucijo, uničenje »desnice« in kapitalizma, ki je – tako se zdi – na delu po celem svetu razen v Belorusiji, mor-da na Kubi, v Severni Koreji in razen v pregreti domišljiji zunajstrankarskih preprokov in njihovih sledilcev celo islamističnih »junakov«. Pri tem se islamistični »junaki« bolj kot za socialistično revolucijo zavzemajo za »Islamsko državo

Iraka in Sirije« oz. Daesh. O slovenskem kontrafaktičnem/mirovniškem/revolucionarnem pisanju veliko pove podatki, da se norčuje iz sporov med kapitalisti in da poziva na (čigav?) obračun z vsemi njimi.

Iz navedenega pisanja je mogoče sklepati:

Ena glavnih nalog ministra za zunanje zadeve je organizirati strokovne posvete o strategiji, da ne bi prihajalo do presenečenj, kot prihaja v zvezi s Palestino, Izraelom, Rusijo in Ukrajino. Povečati je treba zanimanje Slovenije za ZDA in Nato, organizirati posvete z najvišjimi predstavniki ključnih držav.

1. da je Vladimir Putin »ustavil kaos in razkroj Jelcinovega obdobja«;
2. da se je slovenska vlada pri podpori Palestini »ustavila pri besedah« in da s podporo »ni nadaljevala, tako da bi organizirala sistematično mednarodno akcijo«.

Kar zadeva Jelcinovo obdobje v Rusiji, je pač treba predvsem priznati, da je uvedel večstrankarski sistem in da je decembra 1991 sprožil razpad Sovjetske zveze, ki je bil zadnji žebelj v krsto hladne vojne. Jelcin je začel proces evropeizacije Rusije. Leta 1994 je sopedpisal *Budimpeštanski memorandum*, s katerim so se Ukrajina, Belorusija in Kazahstan odpovedale jedrskemu orožju. Jelcin je bil tudi pobudnik zgodnjega mednarodnega priznanja Slovenije (februar 1992), vstopa Rusije v svet Rusija-Nato in v skupino G7, da je postala G8.

Pričakovati, da bo Slovenija »organizirala sistematično mednarodno akcijo« za ustanovitev palestinske države, dokler so njeni voditelji pod vplivom Irana (Hamasa in Hezbolaha), je revolucionarna iluzija. Slovenija je majhna država, ki ima majhno moč, njena diplomacija pa je kompromitirana. Slovenijo rešujeta Evropska unija, ki ji Slovenija (kot »protiuslugo«) pošilja nekompetentne kandidate za komisarska mesta, in NATO, iz katerega se Slovenija norčuje pri obramb-

nem proračunu in s škandali pri nakupovanju vojaške opreme.

Protidejstvena in revolucionarna stališča seveda ne morejo biti središče ali okvir slovenske zunanje politike v času po koncu konca hladne vojne. Seveda so sprejemljivi tisti elementi mednarodne vloge Slovenije, ki so se že pokazali kot primerni in hvalevredni: *Mednarodna ustanova za deminiranje in pomoč žrtvam min (ITF)*, mednarodno sodelovanje pri zaščiti in reševanju v primerih naravnih nesreč, mednarodne operacije in misije (Kosovo, Slovaška, Latvija, BiH ...)... Sicer se Slovenija dokazuje v okviru EU in Nata, tudi v evropski diplomaciji (predvsem na območju nekdanje Jugoslavije) ...

Kakšno mednarodno ravnanje in katera sporočila znotraj organizacij, kot sta EU in Nato, so primerna za Slovenijo po letu 2008 (ali recimo po letu 2022)?

1. Predvsem bi bilo potrebno urediti razmere na MZEZ: zmanjšanje števila predstavništva (zadostno število bi bilo 30–40): glede na pomen držav in organizacij, s katerimi ima Slovenija najpomembnejše odnose in preverjene interese (EU, NATO, OVSE, OZN; Argentina, Avstrija, Češka, Egipt, Estonija, Francija, Hrvaška, Indija, Italija, Izrael, Japonska, Južna Afrika, Kanada, Kitajska, Madžarska, Mehika, Nemčija, Poljska, Rusija, Srbija, Švica, Ukrajina, Velika Britanija, ZDA,...) ki jih morajo voditi najbolj kvalitetni, izobraženi, zanesljivi diplomati ne glede na strankarsko pripadnost.
2. Ustanoviti stalno (od volitev neodvisno) posvetovalno telo ministra za zunanje zadeve (9–11) najbolj pristojnih in uglednih diplomatov oz. analitikov.
3. Vključiti odbor za Nato v sistem MZEZ.
4. Izdelati zunanjepolitični koncept oz. filozofijo zunanje politike majhne države, pri čemer je treba razčistiti odnos do zgodovinskih opekl in totalitarizmov (*Resolucija Evropskega parlamenta*).
5. Razčistiti vprašanje odnosa med Slovenijo in Balkanom (vprašljivost politike širitve EU in Nata na to območje).
6. Urediti razmerje med MZEZ, Morsom in Sovo (ki mora imeti svoje zastopnike v veleposlaništvih).
7. Ustanoviti strokovno analitsko/prognostično službo, diplomatsko akademijo in neodvisno revijo za mednarodne odnose; razširiti knjižnico in dokumentacijo MZEZ, izboljšati protokolarno prireditve, uradna kosila/večerje, klubsko življenje

Slovenija se je po vsem videzu odpovedala tesnim odnosom z ZDA, kot so bili vzpostavljeni v časih vlad Drnovška in Janše.

- nje (prvotno je bila temu namenjena Valenčakova vila).
8. Razčistiti vprašanje prioritet (držav, ki Slovenijo najbolj zanimajo in v katerih ima trdne zaveznike); mednje spadajo srednjeevropske države, s katerimi bi morali skleniti sporazume o »posebnih odnosih«, kot jih imata npr. ZDA in Velika Britanija.
 9. Urediti vprašanje mednarodnih letalskih povezav, predvsem v Evropi (Ljubljana npr. ni povezana s Češko).
 10. Urediti stalno brifiranje zunanjepolitičnih urednikov časopisov in TV...

V prihodnosti se obeta ugašanje državnih diplomacij in širitev skupne evropske diplomacije. Ena glavnih nalog ministra za zunanje zadeve je organizirati strokovne posvete o strategiji, da ne bi prihajalo do presenečenj, kot prihaja v zvezi s Palestino, Izraelom, Rusijo in Ukrajino. Povečati je treba zanimanje Slovenije za ZDA in Nato, organizirati posvete z najvišjimi predstavniki ključnih držav. Slovenija se je po vsem videzu odpovedala tesnim odnosom z ZDA, kot so bili vzpostavljeni v časih vlad Drnovška in Janše. Morda bi bilo treba sprejeti amandmaje k zakonu o zunanjih zadevah, ki bi preperečili stalno »prerivanje« predstavnikov Slovenije na mednarodnih

prireditvah (npr. OZN); lahko bi odpravili nekatere starostne omejitve za veleposlanike; predvsem pa bi morali v pravila vrniti *karierno diplomacijo*, kot smo jo poznali pred Pahorjevo/Türkovo oblastjo.

V luči razvoja EU bi se bilo potrebno dobro pripraviti na personalno oz. t. i. kadrovske politiko, da iz Slovenije ne bi prihajali nesprejemljivi predlogi o kandidatih za EK, fiktivni projekti za vodno diplomacijo; da se ne bi razširila antisemitizem in rusofilija, ki sta se razvnela pod Šarčevo in Golobovo vlado. ■

OPOMBE:

1 Slovenska kmečka zveza je bila ustanovljena že 12. maja 1988, čez dva tedna je sledil Bavčarjev odbor; konec 1988 in v začetku 1989 sta bili ustanovljeni SDZ in SDZS, 8. maja 1989 je bila objavljena Majniška deklaracija, ki je zahtevala samostojno državo.

2 Resolucija Evropskega parlamenta O evropski zavesti in totalitarizmu je 2. aprila 2009 obsodila totalitarne zločine in pozvala k priznanju »nacizma, stalinizma, fašističnih in komunističnih režimov kot skupne dediščine« in k »pošteni in temeljiti razpravi o njihovih zločinih v prejšnjem stoletju«.

3 Rastko Močnik, Strankarski sistem in odvisni kapitalizem, Sobotna priloga Dela, 5. oktobra 2024, str. 10.